

Kerítés, iskolázászló kerestetik

Hatvanéves a Rókusi iskola

1930. szeptember 1-jén már gyerekek zsbongtak a Kossuth Lajos sugárúti új állami iskolában. A hivatalos átadás azonban valamivel később, október 25-én délután 2 órakor kezdődött, amikor Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatási miniszter üdvözölte az ünnepség díszvendégét, Horthy Miklós kormányzót.

Hat évtized viharai kopatták falait, ám a sárga vakolat (ami akkoriban újnak számító technológiával készült) azóta sem szorult javításra. A katonaság többször is „megszállta”: a háború előtt néhány hetes kiépítés színhelye volt, a vérzivataros időkben kórház.

Ebben az épületben van a Klebelsberg-féle népiskolai hálózat ötvezredik tanterme, s ezt a tényt emléktábla öröközte meg. A szöveg nem felekezett meg „a magyar népnevelés apostolának” érdemeiről sem.

A márványtáblát a ház homlokzatán helyezték el, onnan azonban — az idők változásaival — a pincébe, majd a múzeumba került. El is törött: most a Tömörkény István Gimnázium és Szak-középiskola kőfaragói restaurálják.

Az igazgató, Kókai Gyula a hagyományok föllevenítésével, az épület régi díszinek helyreállításával készül arra, az ünnepségsorozatra, amellyel méltóképpen emlékeznének meg az iskola hatvanadik születésnapjáról.

A „Fiúk” és „Leányok” föliratokat viselő kapuk melletti szobrokat nemrég állították helyre. (Az egyiket máris megrongálták...)

Hiányzik az a körülbelül 90 méteres kovácsoltvas kerítés, amely az épület előtti kertet védte. A hetvenes évek elején tűnt el — egyelőre nyomtalanul. Ezúton is keresik...

Várják azok jelentkezését is, akiknek olyan fényképek, vagy írásos dokumentumok vannak birtokában, amelyek teljesebbé tehetnék az iskola múltjának feltárását.

Még pontos leírás sem maradt arról a szökökútról, amely az iskola udvarán állt, s amelyet a Klebelsberg-család címere is díszített.

Nincs meg az iskolázászló sem, amely ünnepi alkalomkor újra szerephez juthatna.

A hatvan évre emlékező rendezvénysorozat első eseményei májusban lesznek. Az emléktábla-visszahelyezést a hivatalos évfordulóra, októberre tervezik. Valószínű, hogy nem a homlokzatra, hanem az épület belsejében, a bejárat mellett erősítik föl.

Ugyanakkorra készíti el az Országos Műemléki Felügyelőség azt a sorokdíszt, amely az épület Kossuth Lajos sugárúti és Pacsirta utcai falainak találkozási pontjánál volt látható. Össze terveznek még emlékülést és -hangversenyt is, az utóbbi színhelye a rókusi templom lesz.

A régi idők tanárainak, diákjainak jelentkezését azonban már most várják, s bíznak az elveszített hitt dokumentumok napvilágra kerülésében is.

Nyilas Péter

RÓKUSI ÁLT. ISKOLA RÉGI KERÍTÉSE

Ki tud róla?

Búcsú Nagy Sándortól

Késve kaptam a hírt, hogy április 4-én agyvérzés következtében Budapesten elhunyt Nagy Sándor.

Kevesen tudják ma már, ki volt. A nemrég megjelent Kortárs magyar írók lexikona nem vett róla tudomást, pedig a szerkesztők rendelkezésére bocsátott gyűjteményemben bőven kaptak róla saját kezével írott önéletrajzi anyagot.

Nagybarackán született 1922. június 10-én. Nemrég a belgyógyászati klinikán mellettem feküdt a dóci Pinger Imre, vele emlégettünk, mivel ő is barackai születésű, és egy utcában lakott, együtt gyerekeskedett Füstös Sanyival, ahogyan kreol arcú színe miatt a faluban hívták közös barátunkat. Nem tudtuk, hogy amikor róla beszéltünk, már nem élt.

A felszabadulás után tűnt föl Szegeden, hatalmas pilótacsizmákban, ahogy a háborúból hazavergődött. A Móríz Zsigmond népi körleírásban kezdte írói pályáját. Két első novellája (a Hajnali vita a Tiszátj első számában, 1947 márciusában; A kiskirály hídja a vásárhelyi Puszták Népe 1948 márciusi számában) máig hitelesen bizonyítja írói tehetségét. Regénye. Az Úr jó vitéze (1948). A melyben engem is megírt, nem igazán sikerült mű, de meghozta számára a Baumgarten-díjat.

Elbeszélései pedig 1949-ben a Kossuth-díjat. Sőt, mindenki legnagyobb meglepetésére, a szövetségi test propagáló Megbékélés című novellájáért 1952-ben Sztálin-díjjal tüntették ki. Elhalmozották mindennel; tisztségekkel, képviselőséggel; Szeged városa Újszegeden egy elkönfiskált villával ajándékozta meg.

Ez okozta vesztét. Elkapatták korai sikerei. Későbbi írásait elnagyolta, magánéletét válsókkal küszöltte össze. 1964-ben zúros politikai ügybe keveredett, a kínaiakkal meg az albánokkal hozták össze, és három év börtönre ítélték. Ki szabadulása után az irodalmi élet leírta. Magányosan élt valahol Budán, nyomorogva, üldöztetési kényszerképzetekkel terhelve. Amikor utólagja meglátogatott, s kérte, olvassam el új regényét, beszélgetésünkben is, írásából is szomorúan kellett látnom betegségének tüneteit.

Nem érdemelte meg sorát. Alapjában rokonszenves, jó szándékú, becsületes és tehetséges ember volt. Különleges módon ugyan, de ő is a sztálinista rendszer áldozata.

Hamvait Zsuzsa lánya május 10-én adja vissza szülőfaluja földjének.

Péter László

HADÜZENET A ROSSZ HAGYOMÁNYOKNAK

MOTTO: „Órjás színjáték az élet!” (sic!)

Alidoro XV. századi bölcselő és operahős fenti szavai meglepően rimelnek a száz évvel ezelőtt élt színházigazgató véleményére. William Shakespeare úr részletesebb koncepciót hagyott ránk: „Színház az egész világ, és színész benne minden férfi és nő.” Lényegében e két elv tekinthető a szegedi operatársulat Hamupipőke-előadása eszmei alapvetésének. Békés András rendező még egy gondolattal toldotta meg a sort. Merészsége kétségkívül meglepő, némelyek számára tán riasztó is: „Színház az opera is.”

A Hamupipőke itt és most főképp színház: kedves, bohókás mesejáték. Rossini kevésbé ismert művei ma újra igen népszerűek, a nehéz szerepekben hangfennemének tündökölnék. Aki azt szereti, az inkább hallgasson lemezt, Szegeden nincsenek fenomenok, csak jó énekesek, meg gyengébbek, és előadás van. Produkciójóó!

A rendező enyhíteni igyekszik a színpad—nézőtér merev elkülönítését. A publikum egy részét a színpadra ülteti fel, mintegy bevonja a játékba. Így aztán nemcsak a közönség nézi az előadást, de az előadás is nézi a közönséget, valamint a közönség egymást keresztbe. Sajnos, nem derül ki elég világosan, hogy ott is közönség foglal helyet. Márpedig az ötlet csak akkor működik, ha a színpadon ülők a lentiek közül vétetnek. Talán ha a manócskák a gyülekező publikumból invitálnának embereket a színpadra, a többiek szeme láttára... Másfelől a játék tere kitágul, az énekesek gyakorta lejönnek a rivaldáról, a nullás páholyban vagy a nézőtérre át távoznak, illetve onnan bukkannak elő. Nemcsak nekünk, de velünk is játszának. Nagyon helyesen, szinte teljesen mellőzik a maszkot, arcfestéket; a testközelség ugyanis nyilvánvalóan leleplezné, sőt elviselhetetlenné tenné az ilyen csalást. Jobb híján mindenki kénytelen a saját arcát használni.

Az énekes nem tehet mást, mint magába néz, s magából próbálja előhozni a figurát, s a különböző állapotokat. Nem mintha a jelmeztervező nem segítene! Laczó Henriette m. v. látható élvezettel állította össze a szereplők gardróbját. Különösen szellemesek a két „édes” testvér szecessziós ihletűsü bál ruhái és az énekesnők testére szabott pizsamák. A jelmezek meghatározó szerepe a fehér, amely a hatalmat jelképezi. Minél nagyobb egy-egy szereplő hatalma, annál több ruházatában a világos árnyalat. Így lesz a herceg hófehér, a lovászfű barna, Hamupipőke szürke. A két testvér világos (kék, illetve rózsaszín) ruhát hord. Magnifico sötétebb árnyalatú öltözkén pedig egy hófehér sál és kézelő emlékeztet az egykori gazdagságra, arra, hogy hatalma mára elolvadt. Pontos Alidoro meghatározása is, ő a darab valós hatalmi rendszere fölött áll, s így következetesen együtt hordja a fehér és fekete darabokat. Hamupipőke bál ruhája természetesen hófehér, hiszen ott ő mindenkit megbűvöl, ha tetszik, mindenképp hatalmasabb. A finalban mindenki áttetsző fehér leplet kap. Ez pedig nem pusztán a küszöbönálló mennyegző színe, de arra is utal, hogy a többiek is részesednek a herceg hatalmából.

A nézőtérre belépőt nyitott színpad fogadja, rajta dicső összevisszaság. Az ideoda dűledező oszlopok nem annyira Don Magnifico le-

Nagy László felvétele

robbant palotáját jelentik, inkább a történekek jelképes helyszínére utalnak; s a szereplők lelkeiben és viszonyaiban fellelhető ziláltságot mutatják. A világító oszlopok mintha a szomszédos Bajor söröző elől kerültek volna ide, az egyik lámpára Menczel Róbert m. v. még egy szálnalmas, groteszk kétfejt sást is ültetett, amely a széthulló kelet-európai birodalmaknak mutat számár-fület. Manócskák, és más kedves, titokzatos jószágok sürgölődnek. A színpad szerint a Tömörkény gimnázium és művészeti szakközépiskola táncosnövendékei, de felfedezhetjük közöttük a Ruszt-féle stúdió tagjait is. Alidoro lép a színre, fehér sasmintát több mint a herceg nevelője: jószágos varázsló, aki az egész játékot megszervezi; ugyanakkor parancsnoka a manócsapatnak, amely az ő „eszmei irányításával” nyújt segítséget a szereplőknek, szerepeltetésük nemcsak kedves ötlet, de nagyon megkönnyíti az események technikai lebonyolítását is. Segítenek az áttöltésben, átrendezik a színpadot, erősítenek bizonyos reakciókat. Alidoro nappalt vezényel a színpadi gépezetnek, mindent kezdéshez állít, végül beint a karmesterek: kezdődhet a muzsika is.

Békés kifogyhatatlan az ötletekből, minden jelenet-hez kitalál valami szórakoztatót. Szerencsére, ötletei nem fedik el a zenét, nem dolgoznak ellene, amely ilyen esetekben mindig fő veszély. Koncepciója és rendezői módszere felszabadító hatással volt az énekesekre is. Utólagja talán a Karl-Heinz Erkrath rendezte Tellemann-vigoperában láttunk ilyen felszabadult komédiákat a szegedi operaszínpadon. Rossini korában mások voltak az énekesi szabványok, mint amelyek lényegében a Verdi-operák nyomán nálunk is általánossá váltak. A „pesarói hatyú” még minden hangfajtot megköveteli a koloratúrkésziséget. Ezzel nem minden szereplő rendelkezik egyformán. A Hamupipőke című szerepe úgynevezett koloratúraalt, s az ilyen hangszínt énekesnő manapság meglehetősen ritka.

Varsányi Mária hangszínt, technikában igazán megfelelő, ám ebben a rendezésben — ahol minden nagyon erősen az, ami, azonos önmagával —, zavaró, hogy a művésztől inkább asszonyos, semmint kislányos alkat. Vendégként lépett föl a pécsi Benei Katalin, aki nemcsak alkatilag ideális címszereplő, de igen virtuóz díszítésekkel éneklj a szolamot is, noha az ő hangja világosabb, mint ideális volna. A rendező felszabadító

hatása a két nővér esetében a legnagyobb. Ezek a hagyományos beosztás szerint hálátlan szerepek (Rossini nem írt nekik áriát, ami egy operában a legsúlyosabb diszkrimináció jele), oly élők, plasztikusak és mulatságosak, hogy valószínű főszereplőknek lesznek, mint ahogy az eredetiben, a mesében azok is. Vámosy Éva és Vajda Juli egyformán fergetegesek és bájosak, Bajtay Horváth Ágota és Bálint Ilona kettősében meg épp a különbség a fontos: Bajtay Clorindája szinte fúria, Bálint Tisbéje pedig aránylag visszahúzódó, benne van a kisebb testvér gátlásossága. Alidoro mindkét szereposztásban a mélybasszus Szakály Péter. Egyre inkább beérő orgánusának szépsége kellően érvényre jut. Csak áriájában akadnak problémái a magas frázisokkal. Ha már öt választották a szerepre, jó lett volna lejjebb transzponálni ezt a szót, ahogy az például a Sevillai Rágalomáriájánál is bevett gyakorlat. A fiatal Altorjay Tamás hangja inkább „lefelé húz”, a mély hangokat is tartalmasan éneklj, a felső regiszterben azonban az orgánus gya-

korta testetlen, és bizony a díszítések is gondot jelentenek. Fejlődésében fontos állomás ez a feladat, mert itt ellazulhat, komédiázhat, megérezheti a játék ízét. Gyimesi Kálmán most folytatta azt a sort, amit Don Pasqualeként megkezdett: újra vigoperai öregember. Magnifico izgága, mindig csinál valamit, állandóan mozog. Arra az alakra, akit ő játszik, tényleg ráillik Ramiro megjegyzése: „Pojáca.” A másik párban Egri László világos, könnyed baritonjának nem jelentenek gondot a díszítések; neki viszont az alsó hangjai szintelenebbek, de ezt a problémát egy kis kollektív segítségkel határozottan sikerült orvosolni... Gregor József Gyimesihez hasonlóan nagy kedvvel és sok ötlettel adja a szegény bárót. Midőn lányaival zsem-bel, érezni rajta egy igazi többányos apának az élet-

ben szerzett tapasztalatát... A két alakítás, felfogás különbözőségére egy fontos epizód eltérő megoldása világít rá. Amikor Magnifico-t élénken érdeklődnek harmadik lánya felől, szorult helyzetében azt mondja: „Meghalt!” Ezt a szót Gyimesi színlelt bánattal, halkan mondja; cinikusan színlel, így hárítja el az újabb érdeklődést. Gregor viszont, aki a szerep egészében könnyű, világos tónust használ, itt váratlanul Fülöp király, vagy Fiesco vad, sötét színével, és forte zendül meg. Egy pillanatra megfagy a levegő: ez a Magnifico a szíve legmélyén gonosz és elszánt.

A két tenorista igen meggyőzően keltette életre a kissé mamlasz herceget. Wendler Attila m. v. szép hangszíne néhány lírai pillanatban érvényesült, az orgánus azonban súlyosabb, spinto jellegű, a díszítésekben kissé nehézkes. Réti Csaba jó kondícióban énekelte a nehéz futamokat, az utóbbi időben ez a legsikerültebb alakítása.

A két karmester közül Molnár László ismert ére nyeit mutatta. Lendületesen, gondosan vezette az együtt, test, ám volt némi szétcsúszás, pontatlanság. Nagy örömmel fedeztük föl a fiatal Kocsár Balázst. Biztos tempóérzék, élénk színek jellemzik első operadirigálását. Míg Molnárnál a zene kar egységként, egységes tónussal szól meg, Kocsárnál a hangszercsoportok külön énekel. Megszólal az, ami általában rejtve marad: Rossini hangszerelei tehetsége. Az ő dirigálásában a partitúra áttetsző, világos. Legjobb példa erre a „Csendben, csendben!” kezdetű Ramiro—Dandini-kettős. Ez Molnárnál egy szám a sok közül. Kocsárnál páratlanul feszült, izgalmas, fontos zene. A férfiak büszkén feszít hercegi egyenruhájában. Mellükön, akárcsak a zászlójukon, a cégjelzés, egy-egy hatalmas „R” betű: azt jelenti Ramiro, a másik szereposztásban meg hogy Réti. Markánsan szólalnak meg, s érthető szöveggel, ami egy ponton igen fontos: ők adnak hírt elsőként a készülő bárról. A szolísták néhány recitativója talán túl gyorsra sikeredett, s ilyenkor nehéz érteni a szöveget. Persze, a szereplők egyenkénti értékelése szükség szerűen töredékes, hiszen mindannyian igen nagy kedvvel, felszabadultan játszanak együtt, mindannyiunk mulatságára. Ráadásul még a kritikát is beéneklj:

„A híres játékmester elérte, mit tervezett, a célt, mindent elért, Mindent elért!”

Márok Tamás